

Клименко Ганна Олександрівна

Кандидат біологічних наук, доцент

Доцент кафедри екології та ботаніки
Факультет агротехнологій та
природокористування
Сумський національний аграрний університет

Рік закінчення аспірантури – 2011 рік.

Рік захисту дисертації – 2012 рік.

Тема дисертації – «СТРУКТУРА ТА ДИНАМІКА ПОПУЛЯЦІЙ РІДКІСНИХ РОСЛИН НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ „ДЕСНЯНСЬКО-СТАРОГУТСЬКИЙ” І ПРИЛЕГЛИХ ТЕРИТОРІЙ» (УДК 502.75 574.3)

03.00.05 – ботаніка

Науковий керівник: доктор біологічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
ЗЛОБІН ЮЛІАН АНДРІЙОВИЧ
Сумський національний аграрний університет,
професор кафедри ботаніки та фізіології рослин

Офіційні опоненти: доктор біологічних наук, професор
Андрієнко-Малюк Тетяна Леонідівна,
Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України,
завідувач міжвідомчої комплексної лабораторії
наукових основ заповідної справи

кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник
Баранський Олександр Ростиславович,
Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України,
старший науковий співробітник відділу природної флори

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук за спеціальністю 03.00.05 – ботаніка – Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України. Київ. 2012.

Дисертація присвячена вивченню 7-ми видів рідкісних рослин (*Circaea alpina*, *Epipactis helleborine*, *Lilium martagon*, *Listera ovata*, *Platanthera chlorantha*, *Pulsatilla patens*, *Pyrola chlorantha*), представлених у Національному природному парку «Деснянсько-Старогутський» 17-ма локальними популяціями. Середня чисельність особин у популяціях коливалася від 3,7 до 862,5 шт., щільність популяції лежала в амплітуді від 0,1 до 129,6 шт. особин/м². За три роки спостережень у більшості популяцій чисельність особин знижувалася. Активність процесів росту особин визначалася їх видовою приналежністю, а також залежала від локалітету популяції. За типом онтогенетичного спектру більшість популяцій були молодими, інвазивними, що свідчить про переважання в лісових масивах НППДС відновних сукцесій. За віталітетною структурою досліджувані популяції відносилися в основному до категорії рівноважних. На основі методу фітоіндикації з оцінкою 12-ти екологічних режимів встановлено, що в деяких популяціях екологічний оптимум не збігається з екологічним режимом місцезростання, що підвищує їх вразливість. На підставі трирічних даних зроблені орієнтовні прогнози динаміки популяцій рідкісних видів рослин, які можуть бути основою для подальшого багаторічного моніторингу стану

їх популяцій. Розроблені заходи щодо підвищення ефективності охорони рідкісних видів рослин в умовах заповідних територій.

Ключові слова: рідкісні види рослин, фітопопуляції, репродукція, онтогенетична і віталітетна структура популяцій, фітоіндикація, фенотипічна пластичність, прогноз динаміки.

Klymenko G. O. Structure and dynamics of rare plant populations at National natural park "Desnyansko-Starogutsky" and adjoining territories.

Thesis for the Degree of the Cand. Biol. Sci. on the Speciality 03.00.05 – Botany – M.G.Kholodny Institute of Botany of the National Academy of Science of Ukraine. Kyiv, 2012.

The thesis is devoted to studying of 7 species of rare plants (*Circaea alpina*, *Epipactis helleborine*, *Lilium martagon*, *Listera ovata*, *Platanthera chlorantha*, *Pulsatilla patens*, *Pyrola chlorantha*), submitted in National Nature Park "Desnyansko-Starogutsky" by 17-th local populations. Average number of individuals in populations changed from 3,7 up to 862,5, the population density laid in amplitude from 0,1 up to 129,6 individuals/m². For three years of observation in the majority of populations number of individuals was reduced. Activity of individuals growth processes was determined by their species belonging, and also depend from populations locality. Parameters of reproduction of a species appreciably differed if plants have several local populations. The ontogenetic periods of rare plant species were investigated. On the type of ontogenetic spectrum the majority of populations were young, invasive, that reflects prevalence over large forests regenerative successions. On the viability structure investigated populations concerned basically to category equilibrium. On the basis of a method of phytoindication with an estimation of 12 ecological optimums it is established, that at some populations ecological optimum do not coincide with an ecological conditions of a habitat that raises their vulnerability. In that case the ability of a plant population to a habitat was caused by a level of their phenotypic plasticity. On the basis of the three-year data rough forecast of dynamics of populations of rare plants was done, which can be the basis for the further long-term monitoring of their populations state.

Actions for increase of efficiency of protection of rare plant species in conditions of reserved territories are developed.

Key words: rare plant species, phytopopulations, reproduction, ontogenetic and viability structure of populations, phytoindication, phenotypic plasticity, the forecast of dynamics.